

Ekonomski Bilten

Svezak 6, broj 1
Januar 2003

Ekonomska reforma i obnova Bosna i Hercegovina

Sadržaj

1. Privatizacija u BiH
2. Komisija buldožer
3. PDV i carine
4. Budžet i statistika
5. Osnivanje fonda za zdravstveno osiguranje u Kantonu 7
6. Integracija civilne avijacije u civilnu avijaciju Evrope
7. Bankarski sistem BiH
8. Energija
9. Telekomunikacije
10. Transport
11. Razvoj poljoprivrede
12. Regionalni uredi
13. Ekonomski pokazatelji BiH

Ovaj Ekonomski bilten objavljen je u skladu sa ovlaštenjima lorda Paddy Ashdown-a, Visokog predstavnika.
Glavni urednik: Patrice Dreiski, Zamjenik Visokog predstavnika i šef ekonomskog odjela, OHR;
Tehnički urednik: Almira Kulagić, ekonomsko odjeljenje, OHR;
Dizajn: Samir Mujković, Odjel za resurse, ICT sekcija, OHR.

Za pitanja i objašnjenja molimo kontaktirajte:
economic.newsletter@ohr.int

Privatizacija u BiH Značajan napredak

Uopšte

Proces privatizacije malih i srednjih preduzeća sa izuzetkom strateških preduzeća ulazi u fazu sazrijevanja u oba Entiteta. U toku 2002 godine postignut je značajan napredak a kupovina za vaučere-certifikate u javnoj ponudi dionica sada je završena i u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje je posljednji krug završen u jesen. Prodaja preostalog dijela kapitala u državnom vlasništvu u takvim preduzećima stalno je napredovala u toku 2002 godine da bi dostigla konačnih 40% od ukupnog broja preduzeća u BiH. Teški uslovi na svjetskom finansijskom tržištu, nezadovoljavajuće stanje privrede u BiH, nekonkurentne i prezadužene firme koje se nude na prodaju, samo su neki od negativnih aspekata koji su uticali na privatizaciju tokom godine. Uzimajući u obzir činjenice pod uslovima kojih privatizacijska šema funkcioniše, rezultati postignuti u oba Entiteta mogu se smatrati sasvim pozitivnim.

Dugoročna održivost prodatih preduzeća i dalje je jedan od ključnih kriterija u procjeni da li je privatizacija uspješna ili nije. Novi vlasnici suočavaju se sa zaprekama stvarnom preživljavanju nakon potpisivanja ugovora o kupovini kada treba poduzeti prestrukturisanje; borba da se dođe do novih sredstava i osvoje nova tržišta postaje akutna da ne bi došlo do

zatvaranja. Još je suviše rano za provođenje tog "testa preživljavanja". U tom smislu, buduća politička stabilnost zemlje biće vitalni elemenat u održavanju odnosno prekidanju postignutog skromnog zamaha.

U oba Entiteta i suprotno svim predviđanjima, efekat privatizacije na zapošljavanje u strateškim preduzećima nije bio negativan. Ovo je djelimično zahvaljujući striktnoj politici koju su sprovodile Federalna agencija za privatizaciju i Direkcija za privatizaciju pri razmatranju konkurentnih ponuda za preuzimanje firmi. Osim cijene i investicionih planova, zapošljavanje zauzima visoko mjesto na ljestvici kriterija uzetih u obzir prilikom odlučivanja o najboljem ponuđaču. Još jedan značajan elemenat je i činjenica da u doba pokretanja privatizacije, odabrane firme već su značajno smanjile broj zaposlenih a višak radne snage našao se na poznatim "listama radnika na čekanju". Tako postupivši drastično su ograničile socijalno opterećenje budućih vlasnika. I konačno u ovom trenu treba reći da su preduzeća do sada prodana najprivlačnija za privatizaciju, a zahtijevaju zadržavanje praktično cjelokupnog uposlenog osoblja da bi se obezbijedila buduća ekspanzija. Šta će se desiti sa osobljem manje zanimljivih kandidata za privatizaciju ostaje da se vidi.

Narodna skupština Republike Srpske usvojila je nove zakone o stečajnom postupku i likvidaciji preduzeća u novembru 2002 godine, a treba da se počnu primjenjivati od 1 januara 2003 godine. To je samo po sebi neka vrsta male revolucije u mentalitetu jedne zemlje u kojoj u toku desetljeća komunizma ni jedna firma nije postala nesolventna i gdje je gomilanje neplaćenih dugova neuspješnih firmi bilo gotovo pravilo. Veliki iznosi neizmirenih dugovanja postali su stvarno opterećenje za preduzeća ponudena na prodaju, a određena fleksibilnost će biti uvedena u ovaj proces zahvaljujući ovim novim zakonima i novom pristupu koji predlažu agencije/direkcija i Međunarodna savjetodavna grupa za privatizaciju. Cilj je promijeniti sistem omogućavanjem likvidacije neodrživih preduzeća i prodajom njihove imovine u zasebnom postupku, te povećavanjem nivoa gotovinskih sredstava za državu, ili putem prestrukturisanja (djelimičnog ili potpunog) nekih problematičnih preduzeća. To se može uraditi samo uz pristanak vlade kada prestrukturisanje uključuje otpis dugova (velika većina dugova se u stvari odnosi na državne institucije). U Federaciji Bosne i Hercegovine, zakoni o stečajnom postupku i likvidaciji još nisu usvojeni, a treba da budu usvojeni u prvom kvartalu 2003 godine.

Federacija Bosne i Hercegovine

Iako je prodaja <33% kapitala velikih preduzeća putem javnog upisa dionica za certifikate sada završena, preostali dio kapitala u državnom vlasništvu u tim

preduzećima još se u velikoj mjeri može kupovati za certifikate. Očekuje se da će taj proces koji je još uvijek u toku u narednim mjesecima postati dinamičniji zahvaljujući različitim mjerama koje će poduzeti federalna i kantonalne agencije za privatizaciju da mi smanjile nivo dugova koje budući kupci treba da preuzmu. U segmentima malih srednjih i velikih preduzeća, oko 25% (260 od 1064) od ukupnog broja preduzeća u potpunosti je privatizovano. To je znatno manje nego u Republici Srpskoj (41%) u velikoj mjeri stoga što su se entiteti odlučili za različite sisteme ponude za certifikate. U toku 2003 godine vjerovatno će doći do smanjivanja ove razlike između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

Opet je u kategoriji malih i srednjih preduzeća privatizacija najuspješnija. U stvari, 70% od ukupnog broja malih i srednjih preduzeća prešlo je u privatne ruke: značajni rezultati ukoliko se u obzir uzmu poteškoće istaknute u uvodnom dijelu. Također se vidi da je sistem vaučera /certificata (koji se ne primjenjuje na mala i srednja preduzeća) efektivno značajno usporio i iskomplikovao ovaj proces u drugim kategorijama privatizacije.

Najviše, međutim, zbunjuju rezultati u kategoriji strateških preduzeća gdje je samo 17 preduzeća od ukupno 56 prodato, unatoč uključivanju stručnjaka USAID-a, GTZ-a i EU te Svjetske banke. Razlozi su brojni, da navedemo samo neke: nedostatak interesa stranih kupaca da investiraju u BiH, nesigurna svjetska tržišta, visok nivo nagomilanih dugova, zastarjela tehnologija, sporo reagovanje i neodgovarajuća sposobnost pregovaranja agencija, nedovoljno dugoročno i neujednačeno uključivanje određenih donatorskih agencija, prevelike birokratske barijere i legalistički pristup zvaničnika iz organa vlasti poslovnim transakcijama. Međunarodna savjetodavna grupa za privatizaciju i Federalna agencija za privatizaciju raspravljale su o čitavom nizu mjera za stimulaciju privatizacije u 2003 godini. Najznačajnija odluka je davanje većeg stepena odgovornosti agencijama za privatizaciju (naročito kada se radi o otpisivanju dugova ili reprogramiranju duga, prestrukturisanju, nižoj cijeni prodaje) ali i vezano za postignute rezultate i izbjegavanje političkog uplitanja.

U sporu oko vlasničke strukture Aluminija Mostar, kao što većina naših čitalaca već i zna, strane o kojima se radi, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine i Skupština dioničara Aluminija Mostar, saglasili su se oko principa pribjegavanja međunarodnoj arbitraži da bi riješili ovaj spor. Inicijativu vezanu za predlaganja arbitraže u ovom politički osjetljivom i etnički komplikovanom slučaju pokrenuli su OHR i Svjetska banka u sklopu kredita za pružanje tehničke pomoći pri privatizaciji (PTAC). Naredni koraci, u toku prvog kvartala 2003

godine, biće priprema sporazuma o arbitraži koji treba da potpišu obje strane, a potom slijedi postavljenje za obje strane prihvatljivih arbitara. Neće biti moguće provesti privatizaciju preostalog dijela kapitala u državnom vlasništvu prije donošenja arbitražne odluke u arbitražnom postupku vezanom za vlasničku strukturu.

Republika Srpska

I u Republici Srpskoj, gdje je 47% (129 od 276) preduzeća iz male privatizacije je prodato. U ovom segmentu privatizacija je bila najuspješnija, iako manje uspješna nego u Federaciji Bosne i Hercegovine. S druge strane privatizacija velikih preduzeća pokazala je bolje rezultate u Republici Srpskoj nego u Federaciji Bosne i Hercegovine, pošto je 41% (271 od 648) preduzeća u potpunosti prodato. Sazrijevanje procesa privatizacije o kome se govori u uvodu svakako je vidljivo i u ta dva sektora. Do kraja 2003 godine više od 60% od ukupnog broja malih i srednjih preduzeća trebalo bi biti privatizovano. Stav buduće nove vlade prema privatizaciji može se u ovom trenutku samo nagađati, a uticaj ovoga stava na sam proces će očigledno biti odlučujući.

Što se tiče strateških preduzeća, slika je potpuno drugačija sa samo četiri prodana značajna preduzeća (nakon isključivanja 10 veterinarskih stanica koje je Vlada Republike Srpske stavila na ovaj spisak, a koje u potpunosti ne ispunjavaju kriterije strateških preduzeća). Ovaj je rezultat ispod očekivanja i čitav niz mjera je bio u raspravi na Međunarodnoj savjetodavnoj grupi za privatizaciju potrebnih za ubrzanje ovoga procesa u 2003 godini. Ove su mjere veoma slične onim pomenutim u slučaju Federacije Bosne i Hercegovine tj. u osnovi treba povećati stepen mogućnosti odlučivanja kada je u pitanju Direkcija za privatizaciju i stvoriti fleksibilnije okolnosti za otpis dugova i provođenje predprivatizacijskog prestrukturisanja. Jedan značajan dodatni element vezan za transparentniju prodaju preduzeća i sprečavanje političkog uplitanja jest ukidanje naročitih ovlaštenja pri donošenju odluka vlade i podređivanja određenih privatizacija prethodnoj odluci Narodne skupštine Republike Srpske što je sada omogućeno Zakonom o privatizaciji Republike Srpske. Usklađeno djelovanje OHR-a i EU vezano za izmjene i dopune ovoga zakona je u toku. Inicijativa Vlade Republike Srpske vezana za osnivanje "akcijskog fonda" koji bi upravljao preostalim dijelom državnog kapitala također se preispituje u međunarodnoj zajednici zbog određenih dodatnih birokratskih elemenata i mogućnosti političkog uplitanja. Pošto ove iste funkcije može valjano preuzeti već postojeća Direkcija za privatizaciju, OHR i EU forsiraju izmjene i dopune zakona.

Prema važećim propisima u Republici Srpskoj kada proces privatizacije ne uspije nakon raspisivanja prvog tendera, dalji napor oko prodaje mogu se uložiti u ponudu dionica na berzi. Sama po sebi, ova procedura mogla bi uprzati privatizacijske aktivnosti. Međutim, Direkcija za privatizaciju protivi se ovoj proceduri i tvrdi da ona predstavlja oduzimanje njihove kontrolne uloge prebrzim stavljanjem kapitala na tržište prije nego što budu iscrpljene sve mogućnosti privatizacije pomenute u zakonu. Konačno mišljenje Vlade Republike Srpske po ovom pitanju očekuje se u narednih nekoliko sedmica.

KOMISIJA BULDOŽER

Visoki predstavnik je 12 novembra 2002 godine pokrenuo inicijativu za uklanjanje zapreka rastu poslovanja i otvaranju novih radnih mjesta. Nazvao ju je "Inicijativom buldožer", u namjeri da pomogne poslovnim subjektima u otklanjanju što većeg broja zapreka poslovanju i smanje nepotrebnu birokratiju na najveću moguću mjeru kako bi privreda mogla slobodnije da se razvija. OHR vrši koordinaciju rada ove komisije koja se sastoji od USAID-a, Svjetske banke, Evropske komisije, MMF-a i OHR-a. Gostujuće članice uključuju Agenciju za podsticanje stranih ulaganja, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, Komisiju projekta za smanjenje siromaštva, Udruženje poslovnih žena, Udruženje stranih ulagača i mnoga regionalna i lokalna poslovna udruženja.

Komisija želi da otpočne sa procesom po principu odozdo prema gore pri utvrđivanju i rješavanju reformi zakonodavstva koje će imati neposredan uticaj na rast poslovanja. Komisija vrši ekstenzivne konsultacije sa širokim krugom predstavnika lokalne poslovne zajednice, i funkcioniše kao moderator i provedbeni mehanizam, a ne kao pokretačka snaga. Tako namjera ove inicijative nije samo uvođenje značajnih reformi, već pružanje mogućnosti i obučavanje domaćih predstavnika poslovne zajednice zagovaranju promjena i uspostavljanju održivih demokratskih mehanizama za učestvovanje predstavnika građanskog elementa u vlasti.

Komentarišući pokretanje ove inicijative Visoki predstavnik je rekao : "Bosni i Hercegovini ne trebaju samo bolji zakoni – već joj treba manji broj zakona. Jačanje malih preduzeća i strana ulaganja predstavljaju budućnost privrede ove zemlje. No premalo poduzetnika i ulagača osniva preduzeća i otvara nova radna mjesta. Jedan od glavnih razloga

tome je jasan: apsurdno složeno poslovno zakonodavstvo u našoj zemlji. Na Buldožeru je sada da predloži načine da do toga dođe."

Komisija Buldžer se obavezala da će utvrditi i ukloniti 50 zapreka na putu poslovanja i dati pravno rješenje za svaku od njih. Pošto se radi o inicijativi koja se koristi pristupom odozdo prema gore koja se u velikoj mjeri oslanja na lokalne partnere, utvrđena je naročita metodologija pomoću koje se vrši obrada priloga ovoj inicijativi koji dolaze iz domaće poslovne zajednice. Na raspolaganju je formular na kome se opisuju zapreke, a može se dobiti preko svih organizacija uključenih u Komisiji Buldožer. Pomoću tog obrasca preduzeća mogu ukazati na konkretan problem i navesti način na koji se situacija uz određene promjene konkretnog zakonodavstva može riješiti.

Te predložene promjene treba da budu predočene mjerodavnim organima vlasti (Vijeću ministara, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske) u toku prvog kvartala 2003 godine. Preduzeća i poslovna udruženja koja su podnijela određene zahtjeve imaju priliku da iznesu pred parlamentarne skupštine i zagovaraju reformu, što će ojačati njihovu ulogu kao glavnih faktora doprinosa ekonomskoj politici putem lobiranja za ovaj proces. Lokalne komisije za provedbu usklađene sa lokalnim poslovnim udruženjima biti će onda osnovane da bi obezbijedile valjanu provedbu reforme i njen dalji tok.

PDV i carine

9 oktobra 2002 godine, u svom obraćanju u zgradi zajedničkih institucija u Sarajevu, Visoki predstavnik je izložio šest elemenata koji predstavljaju probni poligon za početak rada nakon izbora u oktobru 2002 godine. Jedan od njih su i "Reforma sistema ubiranja prihoda otpočinjanjem procesa uspostavljanja sistema PDV-a na državnom nivou te reforma carina"

Od tada je došlo do brojnih manifestacija na kojima se vršila promocija jedinstvenih carina za BiH te jedinstvenog sistema PDV-a na državnom nivou.

Jedinstveni carinski sistem igra ključnu ulogu u suzbijanju korupcije i kriminala te sprečavanju mogućnosti konkurentskog ponašanja Entiteta odnosno Distrikta Brčko prilikom ubiranja prihoda davanjem određenih pogodnosti odnosno pružanjem mogućnosti pogodnog tumačenja primjene odgovarajućih stopa.

Jedinstveni PDV je jednostavno jedina alternativa ako sistem PDV-a bude usvojen u BiH. Sistem na više nivoa koji predlažu neki u Republici Srpskoj bio bi protivnik uspostavljanju jedinstvenog ekonomskog prostora. Takav model PDV-a zahtijevao bi od poslovnih subjekata da vrše povrate po osnovu PDV-a na najkomplicovaniji način u cijeloj Evropi (a najvjerojatnije i na svijetu) pri čemu bi odgovornost vezana za pripadnost prihoda od PDV-a bila na poslovnim subjektima.

Postojeći porez na promet u BiH treba zamijeniti. Ovaj sistem omogućava malverzacije i zloupotrebe, a pogodan je teren za kriminalce.

Kako su i mnogi već mogli saznati iz novinskog izvještavanja, izvršeno je nekoliko prezentacija za političare na visokim položajima, obavljene su tehničke konsultacije te javne prezentacije i debate vezane za PDV i carine. Te su aktivnosti i dalje u toku a nastaviće se u još intenzivnijem obliku u toku 2003 godine da bi se postigla principijelna saglasnost o potrebnim reformama u BiH, a dinamika samih reformi usvojena.

Nedavno proglašene Odluke Visokog predstavnika –

Zakon o statistici Bosne i Hercegovine

Zakon o statistici Bosne i Hercegovine bio je u parlamentarnoj proceduri dvije godine ali nije izglasan. Proglasio ga je Visoki predstavnik da bi pripremio teren za dalji rad novoizabranih organa vlasti. Zakon o statistici od ključnog je značaja za izradu pouzdanih statističkih pokazatelja u Bosni i Hercegovini potrebnih ulagačima kada odluče da počnu djelovati na tržištu Bosne i Hercegovine.

Zakon o trezoru Federacije Bosne i Hercegovine

Zakon o trezoru Federacije Bosne i Hercegovine proglašen je da bi se obezbijedio pravni osnov za trezorki sistem koji već funkcioniše u Federaciji i funkcionisanje trezorskog sistema u svih deset kantona.

Nacrt zakona o trezoru usvojen je na Parlamentu u prvom čitanju, no zbog izbora ovaj proces nije bilo moguće okončati. Pošto se radi o značajnom zakonu uključen je u paket privrednog zakonodavstva.

Sistem jedinstvenog trezorskog računa uspostavlja se da bi se ostvarila transparentnost i opravdanost u radu

federalne i kantonalnih vlada. Uvode se i pojmovi vezani za ozbiljno planiranje budžeta od strane budžetskih korisnika, a omogućava se i bolja budžetska disciplina u radu ovih vlada.

Pisma kantonima i opštinama vezana za budžete za 2003 godinu

Zajedno sa agencijama koje direktno rade sa kantonalnim i opštinskim organima vlasti, OHR je napisao pismo u kome se daju smjernice za usvajanje budžeta za 2003 godinu. U pismu su središnja tema određene smjernice za utvrđivanje budžeta za 2003 godinu, uključujući mjere poput nezapošljavanja novog osoblja i izbalansiranosti budžetskih projekcija. Drugi dio pisma koncentriše se na prioritete u 2003 godini, među koje na prvom mjestu spadaju povratak izbjeglica, te podrška potrebna kantonima i opštinama u tom smislu.

Proglašenje budžeta Federacije Bosne i Hercegovine i uslovi MMFa za nastavak isplate druge tranše stendbaj aranžmana

Usvajanje budžeta zajedničkih institucija Bosne i Hercegovine te budžeta entiteta predstavljalo je uslov za isplatu druge tranše stendbaj aranžmana i nastavak aranžmana između Bosne i Hercegovine i MMFa. Radilo se o tzv. budžetima bez promjene budžetske politike, dogovorenim sa MMF-om čiji je predlagač Parlamentu bila vlada iz prethodnog saziva.

Republika Srpska je budžet za 2003 godinu usvojila na vrijeme, dok je rok za usvajanje budžeta na državnom nivou produžen do početka januara, s tim što su se vodeće političke stranke obavezale u pismenoj formi da će nakon uspostavljanja Doma naroda podržati budžet za 2003 godinu.

Postojala je potreba i za usvajanjem budžeta Federacije. Međutim, pošto Dom naroda još nije bio konstituisan, Predstavnički dom je usvojio zaključak u kome traži od Visokog predstavnika da proglasi nacrt budžeta za 2003 godinu te Zakon o izvršenju budžeta. Ove odluke su proglašene 16 decembra 2002 godine da bi se ispoštovao rok koji je postavio MMF.

Osnivanje fonda za zdravstveno osiguranje u kantonu 7

Dugo očekivana provedba Zakona o zdravstvenom osiguranju Federacije Bosne i Hercegovine (iz 1998 godine) konačno je dobila zamah u kantonu 7. Naime

kanton 7 kasnio je za svim kantonima u provedbi Zakona o zdravstvenom osiguranju. Dok su ostali kantoni u skladu sa ovim zakonom oformili Zavode za zdravstveno osiguranje, u kantonu 7 funkcionisao je paralelni sistem zdravstvenog osiguranja, tako što su postojali zasebni zavodi u područjima sa bošnjačkom odnosno hrvatskom većinom.

Proces objedinjavanja ova dva paralelna zavoda za zdravstveno osiguranje ponovo je pokrenut u decembru prošle godine nakon eksplicitnog programa objedinjavanja koji je sačinio OHR. Mnogi pokušaji objedinjavanja sistema zdravstvenog osiguranja u kantonu 7 nisu uspjeli pošto je hrvatska strana instistirala na stvaranju jedinstvenog Zavoda za zdravstveno osiguranje za kantone 7 & 8, dok su Bošnjaci odbijali tu ideju. Konačno, na sastanku održanom sa zvaničnicima iz zdravstva kantona 7 u Mostaru, Prvi zamjenik visokog predstavnika, Donald Hays obećao je da će OHR sačiniti konkretan plan za objedinjavanje sistema zdravstvenog osiguranja u tom kantonu. Ovaj plan su straučnjaci OHR-a i sačinili, utvrdivši zadatke koji će dovesti do potpunog objedinjavanja zdravstvenog osiguranja i stroge rokove za provedbu samog plana.

Implementacija ovoga plana počela je odmah. Vlada kantona 7 imenovala je i zadnjeg člana Upravnog odbora, omogućavajući mu usvajanje statuta, finansijskog izvještaja za 2002 godinu i izdavanje naloga za odobravanje pristupa svim zdravstvenim ustanovama u kantonu za ukupnu populaciju osiguranika u kantonu 7.

Dvije strane još treba da postignu saglasnost oko pravilnika o unutrašnjoj organizaciji ali se postoji nada da će se određene nesuglasice uskoro razriješiti, da bi se uspostavila rukovodna struktura i struktura zaposlenih u Zavodu za zdravstveno osiguranje. Pošto su najspornija pitanja vezana za stvaranje ovoga Zavoda prevaziđena, očekuje se da će ostatak procesa biti okončan u narednih nekoliko mjeseci.

Integracija Bosne i Hercegovine u civilnu avijaciju Evrope

1 januara 2003 odgovornost za kontrolu vazdušnog saobraćaja na Međunarodnom aerodromu Sarajevo SFOR je vratio u nadležnost Bosne i Hercegovine. Više od deset godina, a s početkom rata, Francuske vazduhoplovne snage u okviru UNPROFOR-a, IFOR-a i konačno SFOR-a, pružale su usluge kotrole vazdušnog saobraćaja i civilnim i vojnim

korisnicima. Odjel za civilnu avijaciju Federacije, a uz praćenje Odjela za civilnu avijaciju Bosne i Hercegovine, preuzeli su sada aerodrome i odgovornost za pristupnu kontrolu. Kontrolori za vazdušni saobraćaj iz Bosne i Hercegovine bili su u posljednje dvije godine na naročitoj obuci u Pragu (Češki zavod za obuku) i Luksemburgu (Zavod za

obuku pri EUROCONTROL-u).

Postojeći pristupni radar francuskih vazdušnih snaga će i dalje ostati pod uslovima ugovora AIRCO-, pošto tek treba obaviti instalaciju novog i efikasnijeg radara u prvoj polovini 2003 godine, čiji dobavljač treba da bude francuska firma THALES. Vraćanje kontrole vazdušnog saobraćaja na Međunarodnom aerodromu Sarajevo predstavlja značajan korak za Bosnu i Hercegovinu u procesu normalizacije u civilnoj avijaciji. U toku 2002 godine Bosne i Hercegovina postala je članica ECAC-, a očekuje se da će postati članica EUROCONTROL-a, početkom 2003 godine. Sve te radnje Bosnu i Hercegovinu približavaju konačnom cilju - punoj integraciji u Evropu na polju civilne avijacije.

Bankarski sistem Bosne i Hercegovine - Rezime na kraju godine

- P**roces konsolidacije i prestrukturisanja se nastavlja. Progresivno jačanje pravnog okvira i nadzora banaka, te eliminacija najslabijih banaka i banaka koje se ne pridržavaju propisa u radu, pomoglo je u izgradnji povjerenja u činjenicu da se

bankarski sistem mijenja i stalno poboljšava. Dolazak poznatih stranih banaka također je pomogao građanima da steknu povjerenje u bankarstvo i omogućilo im korištenje novih bankarskih usluga i pozajmnica. Banke u stranom vlasništvu sada dominiraju na tržištu. Zakoni o bankama u oba entiteta nedavno su revidirani i ojačani, a dvije agencije za bankarstvo rade zajedno na reviziji propisa za provedbu zakonskih izmjena.

- Novi minimum kapitala od 15 miliona KM na kraju 2002 godine te zahtjev za ispunjavanjem uslova vezanih za osiguranje depozita do augusta 2003 godine prisiljavaju na dodatnu konsolidaciju ili likvidaciju malih, slabih banaka. Osim toga sve veća konkurencija postaje sve značajniji konsolidacijski faktor.
- Osiguranje depozita uspostavljeno je na državnom nivou, a sjedište agencije je u Banjaluci. Deset banaka sada učestvuje u programu za osiguranje depozita. Kombinacija entitetskih agencija obezbjeđuje dalju sigurnost i održivost, naročito u svjetlu činjenice da tržište nije zadovoljavajuće za podršku zasebnih programa osiguranja.
- Nastavljajući pozitivan tok Monetarni odbor Centralne banke i dalje zadržava stabilnost konvertibilne marke koja sve više zadobiva povjerenje i ulazi u upotrebu, uz još uvijek nisku stopu inflacije.
- U posljednje vrijeme su agencije za bankarstvo naročito aktivno radile na efikasnoj kampanji protiv pranja novca, reagujući na povećanu svijest o izbjegavanju poreskih obaveza.

Bankarski sistem u Federaciji Bosne i Hercegovine

Broj banaka je krajem 2002 godine opao na 27, od 55 banaka 1998 godine, ali je došlo do značajnog rasta kada su u pitanju polozi i pozajmnice. Značajan faktor u porastu bankarskih aktivnosti bila je konverzija njemačke marke i drugih konvertibilnih valuta u euro krajem 2001 godine. Ovo je prouzrokovalo iznošenje novca čuvanog na drugim mjestima, od čega je većina položena u banke što pokazuje povećano povjerenje u nekoliko banaka (većinom u stranom vlasništvu). Većinu u banke položenog novca predstavlja štednja građana od kojih se 66% sada nalazi u pet banaka, a 85% u osam banaka.

- Nakon velikog porasta pologa u bankama krajem 2001 godine u slijedio je značajan porast pozajmnica u 2002 godini. Do porasta pozajmnica došlo je po godišnjoj stopi od 60% u prvih devet mjeseci 2002 godine. U nekoliko banaka naročita potražnja je bila za pozajmnicama za kupovinu automobila, preuređenje stambenih prostora itd. Novi kreditni programi i niže kamatne stope naišli su na dobar prijem kod građana. Porastao je i broj pozajmnica za mala i srednja preduzeća, ali nešto slabijom dinamikom.
- Šest banaka još uvijek nije privatizovano, ali se oko svih šest ulažu naponi vezani za privatizaciju.

Promjene i rast iskazani su poređenjem ključnih finansijskih pokazatelja.

Izabrani podaci iz bankarskog sistema u Federaciji Bosne i Hercegovine: milioni KM

	God.1 998	God. 1999	God. 2000	God.2 001	9-30- 02
Broj banaka	55	44	38	34	30
Ukupno pologa	1,154	1,56 2	1,76 3	2,900	3,377
Polozi građana	332	388	462	1,326	1,382
Ukupno pozajmnica	1,214	1,16 0	1,30 8	1,727	2,481

Bankarski sistem Republike Srpske

Broj banaka opao je na 10 krajem 2002 godine, od 18 u 1998 godini. Bankarski sistem u Republici Srpskoj bio je u izuzetno teškoj situaciji kroz duži vremenski period zbog dominacije banaka u državnom vlasništvu koje su čekale privatizaciju. Nema većih privatnih banaka koje bi mogle omogućiti podršku za rast ili bile privlačne za strana ulaganja. Sve su banke privatizovane, ali je većini potrebno vrijeme za prestrukturisanje rekapitalizaciju i postizanje konkurentnosti. Za većinu banaka u Republici Srpskoj likvidnost i dalje predstavlja problem. Konverzija valuta u euro imala je ograničen uticaj pošto građani nisu pokazali veliko povjerenje u banke Republike Srpske.

Izabrani podaci iz bankarskog sistema u Republici Srpskoj: milioni KM

	God.1999	God.2000	God.2001	9-30-02
Broj banaka	17	15	15	13
Ukupno pologa	269	331	423	632
Polozi građana	30	54	107	132
Ukupno pozajmnica	295	344	377	437

ENERGETIKA

Električna energija

U novembru 2002 godine, Bosna i Hercegovina potpisala je Memorandum u razumijevanju o regionalnom tržištu električne energije u jugoistočnoj Evropi i integraciji u međunarodno tržište električne energije EU. Memorandum je potpisan pod pokroviteljstvom Pakta stabilnosti da bi se do 2005 godine uspostavilo integrisano regionalno tržište električne energije u jugoistočnoj Evropi i osigurala integracija u međunarodno tržište električne energije EU. Ovo regionalno tržište jugoistočne Evrope zasniivaće sa na principima utvrđenim u Direktivi o električnoj energiji i drugom zakonodavstvu vezanom za funkcionisanje tržišta EU.

U središtu pažnje projekta Power III su provedba institucionalnih aranžmana i nastavak aktivnosti čiji je cilj uspostavljanje Državne regulatorne komisije za električnu energiju, Preduzeće za prenos električne energije i Nezavisnog operatora sistema.

Gas

Centar za istraživanje i razvoj tehnologije gasa u Sarajevu (IGT) organizovao je trodnevni skup o *Projektu vezanom za usklađivanje pravnog i tehničkog okvira u sektoru gasa u zemljama jugoistočne Evrope*. Na kome su prisustvovali predstavnici iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije i Savezne republike Jugoslavije.

Cilj ovoga projekta je usklađivanje zakonodavstva i tehničkih propisa sa evropskim direktivama i standardima. Projekat će realizovati tim stručnjaka iz zemalja učesnica kao i njemačkog naučnog i tehničkog

udruženja za gas i vodu (DVGW) u svojstvu konsultanata. Za ostvarenje ovoga projekta planiran je period od tri godine. (Za dodatne informacije molimo da se obratite IGT-u, gđa Aida Buco Smajic, ltr.abs@igt.com.ba).

Telekomunikacije i pošte

Nakon više od dvije godina nastojanja uloženi u njegovu izradu pravni okvir u sektoru telekomunikacija konačno je utvrđen.

Kao dio ekonomskog paketa, Visoki predstavnik je 21 oktobra 2002 godine, u vidu odluke, proglasio *Zakon o komunikacijama*. Ovim zakonom osigurava se jedinstveni ekonomski prostor u sektoru telekomunikacija i ojačava nezavisna i već postojeća Regulatorna agencija za komunikacije. U skladu je sa zakonodavstvom EU u ovome sektoru i obezbjeđuje osnov za niže tarife u budućnosti te bolji kvalitet usluga. Istovremeno, mnogi dijelovi Zakona o telekomunikacijama Republike Srpske iz 1996 godine stavljeni su van snage da bi ovaj zakon bio u skladu sa Zakonom o komunikacijama.

Korisnici očekuju mnogo od ovog novog pravnog okvira, a sada je u središtu pažnje njegova brza provedba.

Što se tiče operatora telekomunikacija, Telekom Srpske se u decembru registrovao kao pravno lice. Bio je to preduslov za predprivatizacijsku pozajmicu EBRD-a u iznosu od 30 miliona eura. U skladu sa sporazumom o ovom zajmu Telekom Srpske treba da se privatizuje u roku od dvije godine. Vlada Republike Srpske i EBRD potpisali su i zaseban Memorandum o razumijevanju kojim se osigurava politička obaveza vezana za privatizaciju.

Slijedeći međunarodnu praksu HPT Mostar razdvojio se na dva zasebna preduzeća, što stupa na snagu sa 1 januarom 2003, tj. na HT Mostar koji pruža usluge telekomunikacija i HP Mostar koji pruža poštanske usluge. Ovo će ovim novim preduzećima pojačati privlačnost za ulaganje.

U doba nastanka ovoga priloga, Eronet, regionalni operator mobilne telefonije, podnio je zahtjev za izdavanje treće dozvole za rad u mobilnoj telefoniji nakon što je postao operator u državnom vlasništvu. Regulatorna agencija za komunikacije sada provodi postupak izdavanja ove dozvole u skladu sa Politikom sektora telekomunikacija koju je Vijeće ministara usvojilo u martu 2002 godine.

Transport

Cestovni transport

Ministar saobraćaja i veza Republike Srpske potpisao je ugovor o izgradnji dionice autoputa Banjaluka-Gradiška sa preduzećem Integra inženjering iz Laktaša.

Preuređeni carinski terminal otvoren je na graničnom prelazu prve kategorije između Bosne i Hercegovine i Hrvatske u Brčkom.

Željeznički transport

Nakon više od deset godina obnovljen je putnički saobraćaj između Tuzle i Brčkog. Voz će saobraćati dva puta dnevno, a postoji mogućnost da se linija proširi i na Vinkovce u Hrvatskoj.

Vodeni transport

Potpisivanje Okvirnog sporazuma o Posavlju obavljeno je 3 decembra na ceremoniji u Kranjskoj Gori, u Sloveniji. Ovaj Sporazum zajedno sa Protokolom o plovidbi, predstavlja jedan korak naprijed ka normalizaciji plovidbe na Savi i kroz luku u Brčkom, kao i bližoj saradnji susjednih zemalja vezano za ostale aspekte Podunavlja. Nažalost, još nije utvrđeno sjedište Komisije za rijeku Savu.

Najanovija događanja u oblasti poljoprivrede

Zbog potrebe bavljenja fitosanitarnim pitanjima, paralelno sa radom Državnog ureda za veterinarstvo postoji hitna potreba da se oblast bilja uredi na državnom nivou. OHR pomaže Ministarstvu za vanjsku trgovinu ekonomske odnose oko uspostavljanja Državnog ureda za oblast bilja, u organizacionom pogledu ali u stvaranju zakonodavnih pretpostavki.

U početnoj fazi, Ministarstvo vanjske trgovine i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede imenovaće kvalifikovane stručnjake iz svojih redova u radnu grupu čiji će zadatak biti izrada sljedećih zakona:

- *Zakon o zaštiti zdravlja bilja* - Ovaj zakon će omogućiti lakši izvoz, pošto su i na ostalim

tržištima kako unutar tako i van EK potrebni certifikati koji se izdaju na državnom nivou, pružajući garanciju zaštite od štetnih organizama. Ovo je i u skladu sa Međunarodnom konvencijom o zaštiti bilja kojom se omogućava izdavanje certifikata vezanih za fitosanitarnu oblast za potrebe izvoza; Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je nedavno usvojilo ovu konvenciju. Uslovi Konvencija, WTO-a, Sporazuma o fitosanitarnim pitanjima (SPS) te EU zahtijevaju i postojanje jedinstvenog organa vlasti na nivou države. Ovaj zakon će obezbijediti kontrolu štetnih organizama (karantin) na teritoriji Bosne i Hercegovine

- *Zakon o sredstvima za zaštitu bilja* - Ovim će se zakonom urediti i uskladiti uvoz i upotreba pesticida i drugih hemikalija koje se koriste u poljoprivredi u Bosni i Hercegovini, a indirektno će za rezultat imati veću kontrolu nad primjenom hemikalija u pooljoprivredi.
- *Zakon o sjemenu i sadnom materijalu* - Uspostavljanjem ujednačenog spiska sorti kada je u pitanju sjemenski odnosno sadni materijal, ovim će se zakonom poboljšati uvoz sjemena i sadnog materijala u Bosnu i Hercegovinu, što je značajno za uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora. Ovim će se zakonom uspostaviti i nadležni organi koji će izdavati međunarodno priznate certifikate za sjemenski materijal (ISTA) omogućavajući izvoz sjemena u duge zemlje članice ISTA-e.
- *Zakon o zaštiti biljnih sorti* - Ovo je obaveza po osnovu konvencije UPOV (International Union for the Protection of New Varieties of Plants - Međunarodna konvencija za zaštitu novih vrsta bilja), koja međutim još nije potpisana. Ona garantuje vlasnička prava preduzećima koja se bave sjemenskim materijalom, omogućavajući unošenje i korištenje modernih vrsta sjemena i sadnog materijala.

U kasnijoj fazi, predviđa se osnivanje nevelikog Ureda za fitosanitarna pitanja koji će se na prvom mjestu koristiti postojećim resursima nadležnih ministarstava.

Regionalni Uredi

Razvoj događaja u oblasti za fiskalna pitanja u Republici Srpskoj

Narodna skupština Republike Srpske je, početkom decembra, usvojila revidirani budžet za 2002 godinu i

budžet za 2003 godinu, u datom roku vezanom za obaveze Republike Srpske oko uplate druge tranše stendbaj aranžmana sa MMF-om. (radi se o kreditu u iznosu od 12 miliona sa posebnim pravima vučenja za Bosnu i Hercegovinu). Republika Srpska je ovo postigla unatoč nedavnom periodu izborne kampanje i zahtjevima za zaštitu vitalnih nacionalnih interesa Bošnjaka i Hrvata koji se se usprotivili reviziji budžeta za 2002 godinu. Reviziju budžeta je bilo neophodno izvršiti zbog značajno višeg nivoa naplate prihoda iz domaćih izvora od planiranog (preko 20% do oktobra 2002). Značajno je što je Vlada Republike Srpske po prvi put uspjela premašiti nivo planiranih prihoda iz vlastitih izvora. Prijedlogom budžeta za 2003 godinu predviđaju se dalja povećanja nivoa ubiranja vlastitih prihoda, a plan ukupnih prihoda iz vlastitih izvora po prvi put se približava iznosu o jedne milijarde KM.

Događanja u Tuzli

POLIHEM Tuzla

Iako je 4 marta 2002 godine pokrenut stečajni postupak u "Polihemu", još uvijek nije zvršen i ishod mu još nije utvrđen. Uposlenici još uvijek onemogućavaju savjetnika za vođenje ovog postupka da uđe u objekat iako je, 26 novembra 2002 godine, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine odbacio žalbu protiv presude Kantonalnog suda u Tuzli kojim se tražila njegova smjena. Komesar policije tuzlanskog kantona, gosp. Ivica Divković, iako nevoljan da primijeni zakon na uposlenike "Polihema", konačno je planirao intervenciju policije za 30 decembar 2002 godine. Do sada je ovaj datum intervencije policije dva puta odgađan. Savjetnik za stečajni postupak je sada zahtijevao sastanak sa EUPM, OHR i komesarom kantonalne policije iz Tuzle da bi se ova situacija prevazišla.

FRUTEKS Čelić

Fabriku za preradu voća i povrća "Fruteks" blokirali su radnici i kooperanti te onemogućili savjetnike za provođenje stečajnog postupka pristup fabrici, optužujući ih za zloupotrebu položaja. U jednom trenutku radnici su napali grupu policajaca, tako da je bilo i povrijeđenih demonstranata, jedan čak i teže. Nakon niza prethodno održanih sastanaka sa pojedincima uključenim u situaciju vrzanu za "Fruteks", predstavnici OHR-a za tuzlanski region sastali su se sa gradonačelnikom Čelića, na kome su naglasili da je neprikladno da se opštinski zvaničnici uključuju u demonstracije (ako ih bude). Gradonačelnik je porekao svoju navodnu umiješanost odnosno lični interes za aferu "Fruteks", tvrdeći da je jedini razlog njegove umiješanosti u ovo pitanje bio da sačuva dio imovine "Fruteksa" koji je još uvijek u državnom vlasništvu.

Aktivnosti oko Buldožera

U saradnji sa Tuzlanskim udruženjem za regionalni razvoj, Tuzlanskim kantonalnim udruženjem, TALDI, EG, i mnogim drugim poduzetnicima, OHR Tuzla uspio je dobiti izvanredne početne informacije o barijerama koje stoje na putu ekonomskog rasta. Kao nastavak ovih aktivnosti, OHR i navedeni partneri organizovali su prezentaciju Buldožera za poduzetnike tuzlanskog kantona. Prezentacija je planirana za 16 januar 2003 godine s namjerom da poduzetnicima objasni ciljeve i strategije aktivnosti Buldožera. Nakon prezentacije poduzetnici će imati priliku da iznesu svoje probleme i ponude potencijalna rješenja zaprekama poslovanju.

Sve na jednom mjestu u Tuzli

Gradonačelnik Tuzle, gosp. Jasmin Imamović, zamolio je pomoć regionalne kancelarije OHR-a u Tuzli pri pokretanju "obavljanja svih poslova na jednom mjestu" kada je biznis u pitanju. Gradonačelnik pokazuje veliki entuzijazam vezano za provedbu njegove vizije stvaranja povoljnog okruženja za poslovanje u Tuzli. Za vrijeme sastanka sa šefom ekonomskog odjela regionalnog ureda OHR-a u Tuzli gradonačelnik Imamović iznio je jedan koncept pomoću koga bi ovo trebalo da bude u centru ekonomskog razvojnog programa opštine. Koristeći se uspješnim modelom iz Brčkog, gradonačelnik Imamović je rekao da želi "da ulagači znaju da će, kada počnu da se spremaju da krenu sa nekim poslom u Tuzli, vlada učiniti sve da smanji vrijeme potrebno za pokretanje preduzeća". Početni rad uključivaće utvrđivanje procesa postupka dobivanja dozvole koji organi vlasti trenutno provode. Nakon toga vršiće se procjena svakog elementa kod koga bi se moglo smanjiti potrebno vrijeme i sve koncentrisati u jednu tačku, a sve sa ciljem da se poduzetnicima pomogne da osnuju preduzeća koja će početi sa radom u najkraćem roku.

Ekonomski pokazatelji BiH

Podaci za period januar 2001 – decembar 2002. god

Izvor informacija: Zavodi za statistiku FBiH i RS

Pokazatelj	Federacija BiH	Republika Srpska	BIH (procjena OHR-a)
Nominalna vrijednost GDP-a za 2001	7,224milijardiKM	2,463milijardiKM	9,161milijardiKM
Nominalna vrijednost GDP-a za 2000	6,698milijardiKM	2,180milijardiKM	8,321milijardiKM
Nominalno povećanje 2000-2001	+ 7,8%	+ 13,0%	+10,0%
Stvarno povećanje 2000-2001 (minus 1.7% inflacije)	+6,7%	-0,6%	+5,5%
Indeks industrijske proizvodnje			
12/02 u poređenju sa 2001 (RS 11/02 u poređenju sa 2001 ¹)	+20,4%	1,8 %	N/A
12/02 u poređenju sa12/01 (RS 11/02 compared to 11/01)	+13,9%	10%	N/A
Indeks maloprodajnih cijena			
12/02 u poređenju sa 2001	-0,2%	+4,4%	N/A
12/02 u poređenju sa 12/01	-0,7%	+2,4%	N/A
Prosječna neto plata 11/02	505,38 KM	347 KM	426,2 KM
11/02 u poređenju sa 2001 (prosjeci)	+14,0%	+7,2%	+10.6%
Broj zaposlenih 11/02 (RS 3/02)	391.161 lica	232.722 lica	623.883
Broj registrovanih zaposlenih 11/02 (RS 12/02)	290.822 lica	144.790 lica	435.612
Broj penzionera 08/02 (RS 12/02)	286.567 lica	183.349 lica	469.916 lica
Prosječna penzija 12/02	190 KM	120 KM	155 KM
Uvoz Jan-Nov 02	5,204milijardiKM	1,968milijardiKM	7,169milijardiKM
Izvoz Jan-Nov 02	1,380milijardiKM	0,517milijardiKM	1,894milijardiKM
Trgovinski deficit Jan-Nov 02	3,824milijardiKM	1,451milijardiKM	5,275milijardiKM
Pokrivenost uvoza izvozom	26,5%	26,3%	26,4%

¹ Januar-Novembar 2002 u poređenju sa istim periodom 2001 -4,5%.